

A Nagytó

Vízi paradicsom a város szívében

Az Állatkert születése előtt a Városliget helyén mocsaras, vízjárta terület volt. A Nagytó azonban nem ennek a mocsárvidéknek a közvetlen maradványa, hanem mesterséges létesítmény; tervezője a főváros neves mérnöke, Reitter Ferenc, akiről utcát is neveztek el az Állatkert tőszomszédságában. Méltán nevezhetjük a Kert legrégebbi bemutatóhelyének, hiszen már az 1866-os megnyitáskor is készen volt.

Noha nem természetes tó, a Nagytó pontosan olyan körülményeket kínál a vízi élőlényeknek, mint a természetes vizek. Feneke nincs kibetonozva, hanem agyagból készült vízzáró réteg borítja. Partját nád és egyéb vízínövények szegélyezik, vizében pedig hemzseg az élet: a számtalan apróbb élőlény mellett a mélyben komoly méretű pontyok, amurok is élnek. Mivel azonban az állatok sűrűsége a természetesnél nagyobb, a tó vize a megfelelő oxigénellátás érdekében folyamatos frissítést igényel; ezt a feladatot látja el – amellet, hogy látványnak sem utolsó – a szomszédos Kisszikláról alázúduló vízesés.

A tó titkai

A tavat fennállása óta többször is átépítették; délkeleti oldalán a kőkorlátos sétány az 1930-as években épült meg, a cölöpökön álló, nádfedelees Krokodilház pedig eredetileg nem ott állt, ahol 2006-ban újjáépült, hanem a tónak egy másik sarkában. A tó közepén sokáig volt egy sziget, amelyen pókmajmok éltek, a Japánkert és a Pálmaház felőli szegletében pedig egy időben a mókusmajmok faházikója kapott helyet. A meder legutóbbi leeresztésére, tisztítására, kotrására 2005-ben került sor: egy-egy ilyen alkalommal sok érdekes dolog kerül elő az iszapból, amit a látogatók a tóba ejtettek, a műanyag gyerekjátékoktól kezdve a szemüvegeken át a mobiltelefonokig.

Változatos madárvilág

A tó fő attrakcióit kétségkívül a madarak jelentik. A nagy víztükroön jellemzően öt-hat fajt láthatunk; közülük azonban csak a kétféle pelikán, a rózsás és borzas gödények tartoznak az állatkert hivatalos, „leltári” madárállományába, a többiek maguk választották otthonukul a főváros szívében fekvő kis oázist. Kiválóan megfigyelhetők rajtuk a különböző vízimadarak táplálékszerző módszerei, s az ehhez alkalmazkodott testalkatuk, lábuk és csőrük: míg a pelikánok hatalmas csőrüket merítőhálóként használják, addig a récék kanál alakú, lemezes csőre szűrőkanálként, a pipaszár lábain gázoló szürke gém hegyes csőre szigonyként működik, a búvárkodó kárókatona kampós csőre pedig biztos fogást nyújt a víz alatt megfogott hal síkos testén.

Teknősök menedéke

A tó körül kiépített kisebb, sekélyebb tocsogókban récék, ludak és hattyúk színes társaságát láthatjuk, de élnek itt fehér gólyák is. A Nagytó ad otthont a lakosság által leadott, megunt ékszerteknősök népes csapatának, melynek létszáma félezer körül van – ezeket a páncélosokat az Állatkert azért fogadja be, hogy ne eresszék szélnek őket, a természetes vizekben ugyanis vetélytársaivá válnának a hazai, őshonos mocsári teknősök. Ezek a hullók remekül viselik a hazai éghajlatot: ősszel pontosan úgy vonulnak el telelni a tó medrében, mint ahogy a vadonban tennék. Amikor pedig a dankasirályok is megjelennek a Nagytó fölött, hogy a levegőből le-lecsapva apró halakat fogdossanak a víz színén, akkor a Kert dolgozói és látogatói egyaránt tudják, hogy megérkezett a tél.

Figyeld meg!

A pelikán csőre az egyik legnagyobb a madárvilágban. Alsó csőrkvája alatt rugalmas bőrtasak van, melyet halászatra használ. Amikor tele van hallal, kétoldalt kiengedi a vizet és lenyeli a halakat. Ilyenkor úgy fest, mint a mohón ivó ember, innen ered a szólás: iszik, mint a gödény.

A rózsás gödény, más néven rózsás pelikán a gödényalakúak rendjébe, ezen belül a gödényfélék családjába tartozó nagyméretű vízimadár. Ennek a gödénynek a farka különösen rövid, szárnyai lekerekítettek és szélesek, fesztávolságuk 270-360 centiméter. Testhossza 140-175 centiméter. A két ivar alapvetően hasonló, bár a hímek némileg nagyobbak: a körülbelül 10 kilogrammot nyomó tojókkal szemben átlagos testtömegük 11 kilogramm.

A rózsás gödény alapvetően társas madár, gyakran láthatóak csapatai, amint V alakban vagy ferde vonalban köröznek a víz felett. Nevét onnan kapta, hogy alapvetően fehér tollazata költési időszakban rózsaszínes árnyalatot kap. Szárnyvégei feketék, begyén sárgás folt látható, torokzacskója sárga, szeme piros, úszóhártyás lába rózsaszín vagy pirosas. A szeme körüli csupasz arcfolt sárgás-narancssárgás árnyalatú. A fiatal egyedek 3-4 éves korukra fehérednek ki, addig barnás színezetűek. Könnyedén, rövid siklásokkal, gyakran igen magasan repül, fejét, mint minden pelikán, a válla közé húzza.

Magyarországon hosszú ideje nem költ, csak alkalmi vendég. Eddig az áprilistól szeptemberig terjedő időszakban figyelték meg. Európában rövidtávú vonuló, a téli időszakot Görögország és a török tengerpart vidékén tölti. Régebben a Kárpát-medencében is gyakori fészkelő volt, mára azonban európai állománya a Duna-deltába és a Fekete-tenger partvidékének egyes részeire szorult vissza. Afrikában és Ázsiában még mindig elterjedt fajnak számít. A Fővárosi Állatkerben a Nagytavon találhatjuk őket. A rózsás pelikán hazánkban fokozottan védett faj, eszmei értéke 250 000 forint. Európai léptékben is ritka faj. SPEC értékelése 3-as, azaz az európai populációk kedvezőtlen helyzetben vannak, de a teljes állomány zöme nem Európában fordul elő.

Fő táplálékát a halak teszik ki, melyeket nagy kiterjedésű mocsarakban, folyótorkolatokban, sekély brakkvízben vagy édesvízű tavakban keres. Mivel nagytestű madár, naponta akár két kilogrammnyi halat is el kell fogyasztania. Olykor csapatosan vadászik, ilyenkor több gödény vehemens szárnycsapkodással a sekély part felé tereli a kishalakat, ott aztán kedvükre meríthetnek a ficánkoló tömegeből. Nádasokban, gyékényesben építi fel mocsári növényekből, tőzegeből összerótt fészket. A szülők felváltva ülnek a 2-4 mézsfehér héjú tojáson, melyek 29-30 nap után kelnek ki. A fiókák csupaszok és vakok, mintegy 65-70 nap szükséges, amíg kirepülnek. Addig az apa- és anyaállat egyaránt rész vállal táplálásukban, ami nem könnyű feladat: egyetlen fióka felnevelése mintegy 75 kilogramm halat igényel. Eleinte begytejszerű halpéppel etetik az utódokat, később azok maguk kotorják ki az enivalót a szülők torkából.

Rózsás gödény

Pelecanus onocrotalus
Great white pelican

Tudtad-e?

A keresztény mitológia szerint a pelikán kampós csőrével mellét felsebezve a vérével táplálja kicsinyeit, így az önfeláldozás jelképe. Emiatt lett a rózsás gödény az Országos Vérellátó Szolgálat (OVSZ) kabalaállata, és hivatalos logójának központi motívuma.

Kárókatona

Phalacrocorax carbo

Figyeld meg!

Ha Állatkertünkben jársz, megfigyelheted, mennyivel mélyebbre merül úszás közben a kárókatona, mint más vízimadarak: míg a récéknek vagy a pelikánoknak az egész háta a víz fölé emelkedik, a kormoránnak szinte csak a feje látszik ki. Figyeld meg őket vadászat közben! Vajon mennyi ideig tudnak a víz alatt maradni?

A kárókatonák vagy nemzetközi elnevezéssel kormoránok közepes, illetve nagytermetű vízimadarak. Magyarországon a kis és a nagy kárókatona terjedt el, és sokfelé megtalálhatók: folyók, tavak mellett találkozhatasz velük.

A kárókatonák már messziről is könnyen felismerhetők: színük fémes, zöldes fényben játszó fekete, járásuk ügyetlen, s egy helyen több száz vagy akár több ezer példány is gyülekezhet. A kormorán tehát csapatban érzi jól magát, úgynevezett telepes fészkelő, fészket ágvillaiban helyez el. Főként halakat fogyaszt, zsákmányát a víz alá bukva szerzi meg, és a felszínre emelkedve, egészben nyeli le. Mivel nincs faggyúmirigye, így egy-egy ilyen vadászat után kénytelen sokáig szárítkozni a napon. Épp ezért a kormoránokat gyakorta lehet látni, amint egy-egy fán, fatörzsön állva, széttárt szárnyakkal szárítkoznak.

Halászat kormoránnal

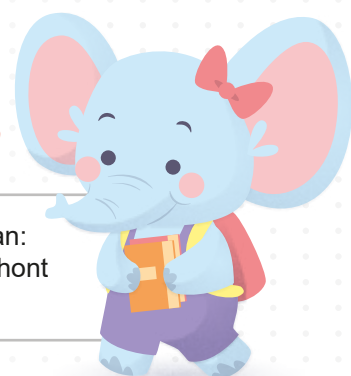
Ezek a mohó madarak rengeteg halat fogyasztanak el: a halastavakon óriási károkat tudnak okozni, a halászok így nem is igazán kedvelik őt. Ázsiában, így Kínában és Japánban pont ezt a mohóságát használták ki, de egykor a Tisza vidékén is elterjedt volt a kormoránnal való „halászat”. A madár lábára hosszú zsineget kötöttek, nyakára pedig gyűrűt raktak, így nem tudta lenyelni a nagyobb halakat, ami így végül a halászok (s nem a madár) zsákmánya lett. Természetesen a nehéz munka után a madár is megfoghatta a saját adagját is. E több évezredes hagyománnyal bíró halászatí módot egyes helyeken még ma is űzik, így turisztikai szempontból is jelentős.

Szabad madarak

Magyarországon az utóbbi években nagyon meggyarapodott a kormoránok egyedszáma, így egyes területeken, bizonyos időszakokban engedélyezett a vadászatuk. A kárókatona megtalálható Állatkertünkben is; az itt látható példányok szabad elhatározásukból választották otthonukként a Nagytavat, ahol kedvező életfeltételeket találtak. Ezek az egyedek szabadon járhatnak-kelhetnek ki és be az állatkertbe. Március környékén, amikor a fák ágait még nem takarja lombkorona, a hozzánk érkezők is megfigyelhetik a kormorán család mindennapjait: ekkortájt kelnek ki ugyanis a fiókák, amelyekről általában mindkét szülő gondoskodik.

Tudtad-e?

A kárókatona gallyakból rakja a fészket. Ahol megtelepszik, ott a növényzet is bajban van: ürülékük ugyanis annyira savas, hogy mindent tönkretesz, amire rákerül, így a fészkeiknek otthont adó fa is előbb-utóbb elpusztul.

Tőkés réce

Anas platyrhynchos

A tőkésréce a lúdalakúak rendjébe, a récefélék családjába tartozik. A házi kacsáé őse, sokszor egyszerűen vadkacsának nevezik. Alkalmazkodó faj, szinte minden vizes élőhelyen előfordul, a legnagyobb folyóktól a városi parkokban lévő apró tavakig. Állományát ismereteink szerint semmilyen folyamat nem veszélyezteti, természetes populációját tenyészetekből származó egyedekkel növelik a vadászok. Nem védett, vadászható faj.

A tőkés réce teste 50-65 cm hosszú, szárnyának fesztávolsága 81-98 cm. Teste csónak alakú. A gácsér és a tojó kinézetre, főként a párzási időszakban, nagyon különbözik. A madaraknál általában a hímek a díszesebbek, ez a tőkés récénél is így van, színes tollazatával hívja fel a tojó figyelmét.

A gácsér tollazata a fején fémesen csillogó zöld, melle barna, nyakán fehér „gallért” visel, hasa világosszürke, farán fekete „gácsértollak” kunkorodnak. Nyár elején leveti díszes tollazatát, és ő is egyszerűbb színekbe öltözködik, csőre azonban ekkor is zöldessárga marad. Ezzel szemben a tojó csőre sárgásbarna, tollazatára pedig jellemző a rejtőszín: alapszíne barna, apró fekete mintákkal. A kiskacsák csőre és lába fekete, alapszíne zöldessárga.

A tőkés réce farktollai tövében van egy mirigy, amelyben olajos váladék termelődik; ezt a madár a csőrével a tollazatára keni, hogy a víz leperogjen róla. Mivel vízimadár, lába úszóhártyás, csőrének peremén pedig apró szarulemezek sorakoznak, ez segíti kiszűrni a táplálékot a vízből, amit a szájába vesz. Apró halakat, vízi gerincteleneket, növényi részeket, magokat fogyaszt.

A tojó március elején kezd fészket rakni. A fészkek helyének megválasztásában élőhelyeinek megfelelően ugyancsak nagy változatosságot, olykor szélsőségeket mutat. Jól alkalmazkodó faj. Fészkel nádszegélyben, a vizek növényzettel borított parti zónájában, erdős szigeteken, ártereken öreg botoló füzek odvaiban, vagy ágai közt, szárazabb erdők talaján, nagyobb madarak elhagyott fészkeiben, nedves réteken, gabonaföldeken, sőt épületeken is. Egyszerre 9-13 tojást rak. 28 napig kotlik rajtuk, amíg kikelnek. A gácsér nem vesz részt az ivadékgondozásban. A fiókák kikelésük után azonnal követik anyjukat a vízre, és 50-60 napos korukra válnak röpképesé.

Figyeld meg!

Táplálék szerzés közben a tőkés réce feje a víz alá bukik, de faggyúval borított tollazata miatt nem tud a víz alá merülni, ezért gyakran csak a vízből kikandikáló hátsó felét láthatjuk.

Tudtad-e?

A hazai állomány jelentős része be nem fagyó vizeinken tel el, sokan érkeznek hozzánk északabbról is, kemény teleken viszont nagyon lecsökkenhet a nálunk tartózkodó madarak száma.

